

**Висока школа струковних студија за образовање васпитача
и тренера Суботица**

Студент: Драгана Кесер Коруга

**„УЛОГА СЛИКОВНИЦА У РАЗВОЈУ
ЈЕЗИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА КОД
ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА“**

Мастер рад

Суботица, 2026.

Висока школа струковних студија за образовање васпитача и
тренера Суботица
Мастер струковни васпитач

„УЛОГА СЛИКОВНИЦА У РАЗВОЈУ ЈЕЗИЧКИХ КОМПЕТЕНЦИЈА КОД ДЕЦЕ ПРЕДШКОЛСКОГ УЗРАСТА“

Мастер рад

др сци. Војо Ковачевић, ментор
др сци. Споменка Будић, председник
др сци. Власта Липовац Керић, члан
др сци. Јасна Јовићевић, практичар

Драгана Кесер Коруга
Бр. индекса МВ 92/24

Суботица, септембар 2026.

САДРЖАЈ	
РЕЗИМЕ.....	1
1. УВОД.....	3
2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	6
2.1. Појам и функције сликовнице	6
2.2. Историјски развој и значај сликовнице	8
2.3. Врсте сликовница	11
2.4. Квалитетна сликовница.....	12
2.5. Методе рада са сликовницама	14
2.5.1. Подстицајно читање сликовница.....	16
2.5.2. Дијалогско читање сликовница.....	17
2.5.3. Вођено читање.....	19
2.5.4. Драматизација	20
2.5.5. Описивање слика.....	21
2.6. Језик и развој језика.....	22
2.7. Појам и компоненте језичких компетенција.....	23
2.8. Улога васпитача	31
3. ЕМПИРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА.....	34
3.1. Предмет истраживања	35
3.2. Проблем истраживања	34
3.3. Циљ истраживања.....	35
3.4. Задаци истраживања.....	35
3.5. Хипотезе истраживања.....	36
3.6. Варијабле истраживања	36
3.7. Методе, технике и инструменти.....	36
3.8. Резултати истраживања и њихова интерпретација	37
3.8.1. Резултати	37
3.8.2. Интерпретација	41
4. ЗАКЉУЧАК	46

ЛИТЕРАТУРА	48
СПИСАК СЛИКА.....	49
Прилог 1- Анкетни упитник	50

РЕЗИМЕ

Сликовнице представљају значајан ресурс у развоју језичких компетенција деце предшколског узраста, захваљујући својој визуелно-вербалној структури која омогућава повезивање слике и текста. Теоријска разматрања указују да оне подстичу богаћење речника, развој језичке изражајности, разумевање текста и наративне способности, као и активно учешће детета у комуникацији. Резултати истраживања показују да се сликовнице често користе у васпитно-образовној пракси и да васпитачи препознају њихов значај у подстицању језичког развоја. Посебно се истиче улога различитих активности, као што су читање, анализа илустрација, разговор, драматизација и креативно изражавање, које доприносе свеобухватном развоју детета. Иако резултати потврђују постављене хипотезе, важно је нагласити да се они заснивају на проценама васпитача, те је за потпуније сагледавање утицаја сликовница потребно укључити и директна мерења језичких постигнућа деце. Закључује се да сликовнице имају важну улогу у развоју језичких компетенција, али да је њихова ефикасност условљена начином примене и улогом васпитача у подстицању активног учешћа детета.

Кључне речи: *речник, језичка изражајност, разумевање текста, наративне способности, визуелно-вербална интеракција*

SUMMARY

Picture books represent an important resource in the development of language competencies in preschool children, owing to their visual-verbal structure that enables the connection between images and text. Theoretical considerations indicate that they foster vocabulary enrichment, the development of linguistic expression, text comprehension, and narrative abilities, as well as active participation of the child in communication. The research results show that picture books are frequently used in educational practice and that educators recognize their importance in promoting language development. Particular emphasis is placed on various activities, such as reading, illustration analysis, discussion, dramatization, and creative expression, which contribute to the holistic development of the child. Although the results confirm the proposed hypotheses, it is important to note that they are based on educators' assessments; therefore, a more comprehensive understanding of the impact of picture books would require direct measurement of children's language achievements. It can be concluded that picture books play a significant role in the development of language competencies, but their effectiveness depends on the manner of their application and the educator's role in encouraging the child's active participation.

Keywords: *vocabulary, linguistic expression, text comprehension, narrative abilities, visual-verbal interaction*

1. УВОД

У савременом васпитно-образовном контексту, развој језичких компетенција представља један од кључних задатака рада са децом предшколског узраста. Управо у предшколском периоду постављају се темељи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој детета, при чему се посебан значај придаје богатству речника, разумевању говора, као и способности језичког изражавања. У том процесу значајну улогу имају различити подстицаји из окружења, међу којима се сликовнице издвајају као један од најважнијих медија за подстицање језичког развоја.

Сликовница представља специфичан облик дечје књижевности у којем се текст и илустрација међусобно допуњују и заједнички граде значење. Њена вредност огледа се у томе што омогућава детету да истовремено развија визуелну перцепцију, разумевање симбола и језичке способности. Кроз слушање, посматрање и активно учешће у интерпретацији садржаја, дете постепено усваја нове појмове, развија способност повезивања информација и стиче основе наративног мишљења. Према ставовима релевантних аутора из области методике развоја говора и дечје књижевности, сликовница има значајну улогу у формирању почетних читалачких навика и развоју комуникацијских компетенција. Сликовнице омогућавају детету да закорачи у свет маште и различитих проблема, које истражује и решава повезујући их са сопственим искуством. Тиме се подстиче развој критичког мишљења, креативности и истраживачког духа. Сликовнице су неисцрпна тема за различите васпитно- образовне активности, јер подстичу развој језика, маште, креативности, као и емоционалних и социјалних компетенција детета кроз игру, разговор и истраживање.

Сликовница представља јединствен културни, књижевни и педагошки феномен који на особен начин обједињује текст и илустрацију, стварајући целину прилагођену развојним потребама детета. Захваљујући складном прожимању наративе, визуелног израза и емоционалног доживљаја, сликовница има значајну

улогу у подстицању целовитог развоја детета. Она није само средство за усвајање језика и развој комуникацијских вештина, већ и медиј који развија машту, радозналост, емпатију, критичко мишљење и креативност.

Кроз приче и илустрације дете упознаје различите ситуације, ликове и вредности, идентификује се са књижевним јунацима, развија способност разумевања сопствених и туђих осећања, као и вештину решавања проблема. Сливовница подстиче дете да активно учествује у процесу читања, да поставља питања, доноси закључке, изражава своје мишљење и повезује прочитано са личним искуством.

Као прво књижевно дело са којим се дете сусреће, сликовница има важну улогу у формирању читалачких навика и позитивног односа према књизи. Истовремено, она представља драгоцену средство у васпитно-образовном раду, јер омогућава интеграцију различитих области учења и развоја, подстичући говорни, когнитивни, емоционални, социјални и стваралачки развој детета. Управо због своје вишеслојности и широких могућности примене, сликовница се данас сматра једним од најзначајнијих педагошких ресурса у раду са децом предшколског узраста.

Теоријски оквир овог рада заснива се на сазнањима из области педагогије, психологије развоја и методике наставе, која указују на то да је језички развој детета условљен интеракцијом са окружењем и квалитетом подстицаја којима је изложено. Посебно се истиче значај интерактивног читања, у којем дете није пасивни слушалац, већ активни учесник који поставља питања, коментарише и тумачи садржај. Оваквим приступом подстичу се различите компоненте језичких компетенција, као што су разумевање, изражајност, наративне способности и говорна креативност. Сливовница, као медиј који обједињује текст и слику, пружа широке могућности за примену различитих метода рада, укључујући разговорно читање, анализу илустрација, драматизацију и ликовно-наративне активности.

Полазећи од наведеног, предмет овог рада усмерен је на испитивање улоге сликовница у развоју језичких компетенција код деце предшколског узраста, са посебним освртом на начин њихове примене у васпитно-образовном раду. Пажња је усмерена на више аспеката језичког развоја, укључујући проширивање речника, језичку изражајност, разумевање текста, препричавање, као и развој наративних и

креативних способности. Истраживање полази од претпоставке да адекватна и систематична употреба сликовница може значајно унапредити ове компетенције.

Проблем истраживања формулисан је кроз питање да ли и у којој мери употреба сликовница утиче на развој језичких компетенција код деце предшколског узраста. У складу са тим, основни циљ рада јесте испитивање значаја и ефеката примене сликовница у васпитно-образовном процесу. Да би се овај циљ остварио, постављени су конкретни задаци који се односе на анализу начина коришћења сликовница у пракси васпитача, утврђивање њиховог утицаја на развој речника и изражајности, као и сагледавање значаја сликовнице као првог контакта детета са књижевношћу.

Значај овог истраживања огледа се у могућности да се на основу добијених резултата унапреди васпитно-образовна пракса и укаже на ефикасне начине примене сликовница у раду са децом. Резултати могу допринети бољем разумевању улоге овог медија у развоју језика, као и оснаживању васпитача да кроз осмишљене активности подстичу језичке компетенције деце. На тај начин, рад има не само теоријски, већ и практични значај у области предшколског васпитања и образовања.

Приликом израде рада, примењен је дескриптивни метод. Коришћена је анализа литературе и претраживање путем интернета. Претраживање је обављено коришћењем база података PubMed и ScienceDirect.

2. ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

2.1. Појам и функције сликовнице

Сликовница за децу представља посебну врсту књиге са важном улогом у раном детињству, нудећи деци не забаву и прилику за учење кроз игру. Као први контакт деце са књигама, сликовнице својим живописним илустрацијама и једноставним текстовима помажу малим читаоцима да развију основне вештине као што су препознавање боја, облика, бројева и слова (Javor, 1999:26). Сликовнице подстичу дечју машту и креативност, отварајући простор за постављање питања и размишљање о свету који их окружује. Према Залару и сарадницима (2009), један од главних циљева сликовница јесте едукација кроз забаву. Илустрације у сликовницама често су богате детаљима, пружајући деци прилику да истражују и откривају нове аспекте света. На пример, сликовница која приказује живот на фарми може помоћи деци да науче називе различитих животиња, звукове које те животиње производе и улогу коју свака животиња има на фарми. Поновљено читање и прегледање илустрација помаже деци у развоју способности запажања и памћења.

Када је реч о конкретном одређењу појма сликовнице, може се рећи да не постоји јединствена дефиниција око које су сагласни сви стручњаци који се из различитих перспектива баве сликовницама. Ипак, дефиниција са којом се слаже већи број стручњака из различитих области јесте она према којој су сликовнице прво ликовно-литерарно дело са којим се дете сусреће и које доживљава путем различитих чула (Martinović, 2011:18).

Осим што помажу у учењу основних појмова, сликовнице имају кључну улогу у развоју емоционалне интелигенције код деце. Приче које приказују различите емоције и ситуације помажу деци да разумеју и препознају сопствена осећања, као и осећања других. На пример, сликовница која тематизује пријатељство може приказивати ситуације у којима ликови деле играчке, решавају сукобе и помажу једни другима. Кроз ове приче, деца уче о значају емпатије, дељења и сарадње (Lazzarich, 2011: 61-81).

Сликовнице такође значајно доприносе развоју језика и комуникацијских вештина. Читање сликовница омогућава деци проширивање вокабулара, усвајање нових речи и израза, као и боље разумевање синтаксе и граматике. Родитељи и старатељи често читају сликовнице наглас, што додатно подстиче развој слуха за језик и ритам. Интерактивно читање, које укључује постављање питања и подстицање деце на учешће у причи, такође има важну улогу у развоју комуникацијских вештина (Lazzarich, 2011: 61-81).

С обзиром на све ове аспекте, сликовнице представљају значајан алат у раној фази развоја детета, нудећи значајне предности у едукацији, емоционалном развоју и језичком напретку.

Сликовнице такође имају важну функцију у развоју концентрације и пажње код деце. Иако су текстови унутар сликовница често кратки и једноставни, оне захтевају од деце да прате причу, повезују илустрације са текстом и разумеју редослед догађаја. Бишкупих- Башић (2013) истиче да је овај процес посебно важан у ери када је деčја пажња често распршена услед бројних спољашњих стимулуса, као што су телевизија и дигитални уређаји. Кроз читање сликовница, деца развијају способност усредсређивања на једну активност и праћења наративне структуре од почетка до краја, што је кључно за њихов когнитивни и емоционални развој.

Сликовнице у великој мери подстичу развој блискости и повезаности између родитеља и деце. Заједничко читање сликовница ствара посебне тренутке блискости и повезаности, који често постају драгоцен сећања. Javor (1999) наглашава да такви тренуци не само да јачају емоционалне везе, већ помажу родитељима да пренесу сопствене вредности и уверења на своју децу. Кроз читање, родитељи могу подстаћи љубав према књигама која може трајати читав живот и обликовати позитивне ставове према читању.

Сликовнице такође имају значајну културну вредност. Оне служе као средство за преношење прича и традиција из различитих култура, помажући деци да развију разумевање и поштовање према различитостима. Сликовнице које укључују бајке, легенде и народне приче из различитих делова света нуде деци увид у

богатство културног наслеђа и подстичу их на истраживање других култура и обичаја (Илић, 2014: 86).

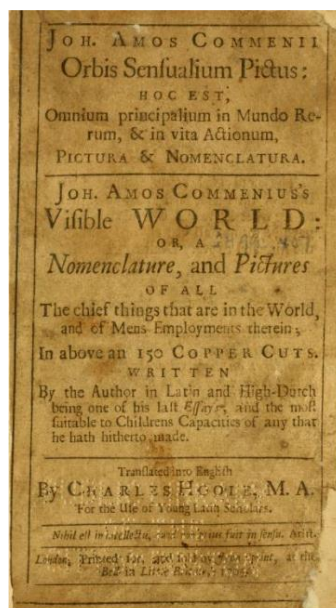
Исто тако, естетска вредност сликовница не сме се занемарити. Илустрације у сликовницама често су права уметничка дела која могу подстаћи љубав према уметности и визуелној естетици код деце. Уметници који илуструју сликовнице користе различите технике и стилове, чиме деца добијају прилику за разноврсна визуелна искуства и естетску стимулацију (Илић, 2014: 88).

Сликовнице су, стога, не само образовни алат већ и средство за развој емоционалне интелигенције, креативности и маште, као и за изградњу језичких и комуникацијских вештина. Оне имају важну улогу у јачању односа између родитеља и деце и у преношењу културних вредности. Све ове компоненте чине сликовнице непроцењивим ресурсом у раном образовању и укупном развоју деце.

2.2. Историјски развој и значај сликовнице

Сликовница је кроз историју развијена као јединствен књижевни медиј који повезује визуелну и вербалну комуникацију. Тиме подстиче развој деце на више нивоа: когнитивном, емоционалном и социјалном. Историјски посматрано, сликовница је првобитно означавана као књига опремљена сликама, али њен прави развој као самосталног формата за децу настаје тек у XIX веку. Тада илустрације постају доминантан елемент у односу на текст (Batinić, Majhut 2001:20).

Јан Амос Коменски (Jan Amos Komensky), теолог и педагог, сматра се зачетником прве сликовнице посвећене образовању деце под називом *Orbis Sensualium Pictus- Свет у сликама* (Batinić, Majhut 2001:44). Ова сликовница је штампана у Нирнбергу и, према свом садржају, може се сматрати илустрованом књигом која је касније послужила као узор многим богато илустрованим делима за васпитање деце у XVIII. веку. С друге стране, правим оцем сликовнице Европљани сматрају Ј. Бертуха. Он је 1792. године објавио *Сликовнице за децу* у 12 томова, са шест хиљада бакрореза. Бертух је сматрао да је дечја сликовница обавезан део дечје собе, попут кревета, лутке или дрвеног коњића, а да најраније подучавање детета треба започети преко слика (Batinić, Majhut 2001:21).

Слика 1- Насловна страна *Orbis Sensualium Pictus*

Извор: <https://www.openculture.com/2014/05/first-childrens-picture-book-1658s-orbis-sensualium-pictus.html>

Најпознатијом сликовницом XIX века сматра се *Struwwelpeter*- Јанко Раичупанко. Аутор ове сликовнице је франкфуртски лекар Хајнрих Хофман (Heinrich Hoffmann), који је одлучио да сам направи сликовницу за свог трогодишњег сина, те се она сматра првом сликовницом модерног дизајна. Сличну сликовницу написао је и Вилхелм Буш (Wilhelm Busch), зачетник модерне карикатуре, под називом *Max i Moritz*. Обе сликовнице сврставају се у класике деčје књижевности (Batinić, Majhut, 2001:22).

У Немачкој су се осамдесетих година XIX века појавиле и прве тродимензионалне књиге. Израдио их је илустратор Лотар Мегендорфер (Lothar Meggendorfer). Историјски развој сликовнице у Великој Британији такође почиње Коменскомовом сликовницом, тачније њеним преводом. Године 1659. на енглески је превео Чарлс Хул (Charles Hoole) (Batinić i Majhut, 2001: 24).

Током XIX и XX века, развој штампе и технолошких иновација омогућио је масовну производњу сликовница, што је резултирало њиховом широм доступношћу и популарношћу међу децом. У овом периоду, познати аутори и илустратори, попут

Беатрикс Потер, Морис Сендак и Др Сеус, створили су неке од најпознатијих и највољенијих сликовница које се и данас читају.

У данашње време, сликовнице представљају разноврстан жанр у дечјој књижевности, обухватајући широк спектар тема, стилова и формата. Од класичних бајки до савремених прича које промовишу инклузивност и разноликост, сликовнице и даље имају важну улогу у дечјем одрастању, подстичући машту, развој језика и емоционално повезивање са причом (Batinić i Majhut, 2000: 24).

Сликовница је прва књига коју дете добија у руку. Стручњаци из области педагогије и књижевности истичу да сликовница обликује перцепцију и машту детета. Џејмс Брајтон (James Britton) у делу *Language and Learning* (1970) наглашава да сликовница помаже деци да повежу визуелне и вербалне информације и да је то кључно за развој језичких компетенција у раном узрасту.

Уметнички аспект сликовнице посебно је важан. Илустрације проширују текстуални садржај, омогућавају вишеслојну интерпретацију, подстичу визуелну писменост и когнитивност. Ликовне вредности сликовнице значајно доприносе развоју пажње, концентрације и имагинације (Sipe, 2008).

Марија Николаева (Maria Nikolaeva) (2001) сматра да сликовнице преносе темељне културне вредности и социјалне норме, односно да кроз доступне наративе и симболе обликују идентитет детета и његову интеракцију са светом.

Осим тога, савремена педагогија истиче сликовницу као снажан инструмент за подстицање развоја језика, емоционалне интелигенције, социјалних вештина и критичког мишљења. Интерактивни елементи и дигиталне сликовнице додатно појачавају ангажовање деце и олакшавају разумевање сложених садржаја (Obradović, 1996:17).

2.3. Врсте сликовница

Сликовнице се могу разликовати по облику, структури излагања, према садржају, с обзиром на врсту технике обликовања и у односу на учешће рецепијената.

По облику, сликовница може бити лепорело сликовница која је приказана илустрацијама у облику хармонике, поп-ап сликовница, сликовница-играчка, непокидива сликовница, као и мултимедијска или електронска сликовница. Што се тиче структуре излагања, сликовнице могу бити тематске или приповедачке, односно наративне. Према садржају или теми деле се на сликовнице о животињама, свакодневним ситуацијама, играма, азбуци и абецеди и фантастици. Различите технике приказа сликовница могу бити фотографске сликовнице, луткарске, цртежи уметника или дејчи цртежи, интерактивне и стрип-сликовнице. У односу на учешће читаоца, сликовница може бити примерена за самостално коришћење детета или за заједничко читање детета и одрасле особе, родитеља или васпитача (Majhut i Zalar, 2008: 37).

У понуди различитих врста сликовница, неопходно је знати која је сликовница примерена за дете. Приликом избора сликовница за децу млађу од две године, препоручују се сликовнице које садрже реалне фотографије како би што пре повезала и усвојила изглед предмета у стварности и у сликовници, а након усвајања изгледа и правилно именовала предмет.

Поп-ап сликовнице, односно сликовнице које имају 3Д садржај и делове који се померају или подижу, могу имати позитиван утицај на развој детета, али и негативан. Истраживања утицаја поп-ап сликовница на богаћење речника детета потврђују да су сликовнице са наведеним садржајем подстицајне све док интерактивни делови сликовнице не одвлаче пажњу од садржаја приче и писане речи. Сматра се да су деца више усмерена на интерактивне делове сликовнице него на сам садржај. Приликом читања овакве врсте сликовница, одраслој особи се препоручује да учествује у читању са дететом како дете не би скренуло пажњу са усвајања нових речи (Batinić i Majhut, 2000: 36).

Песме у форми сликовница су књижевне форме које спајају ритмичне стихове и визуелне илустрације, стварајући интерактивно искуство за децу. Овакве књиге развијају машту, прате ритам и емоцију, а текст и слике заједно граде причу. Примера ради, дела попут песме *Сликовница* Момчила Тешића описују природу као чаробну сликовницу направљену од звончића и трава.

Осим физичких, доступне су и електронске сликовнице за које су истраживања показала да су најлошији избор међу свим врстама. Читајући електронску сликовницу, деца радњу приче усвајају мање и спорије него читајући сликовницу у физичком облику, тако да садржај препричавају лошије јер им пажњу одвлаче тастери помоћу којих „листају“ сликовницу. Као и код претходне врсте сликовница, одраслима се препоручује заједничко читање електронске сликовнице током ког ће детету коментарисати и појашњавати радњу, али и наглашавати речи ради лакшег усвајања (Илић, 2014:58).

2.4. Квалитетна сликовница

Квалитетна сликовница може привући пажњу детета како би што успешније деловала на његов целокупан развој. Осим детета, и одрасли би требало да препознају адекватну сликовницу како би деци могли да понуде и омогуће квалитетан доживљај сликовнице у погледу садржаја, изгледа и примерености узрасту детета.

Квалитетна сликовница утиче на деčју креативност уметничким илустрацијама и приказима, као и на деčји говорни развој, јер дете током читања именује познате предмете, коментарише, игра се речима, шири и обогаћује свој речник. Током читања сликовнице дете се развија когнитивне способности док упоређује измишљену причу са стварним догађајима и проширује знања о односима међу предметима, појавама и особама. Позитивни ликови и позитивна порука приче утичу на емоционални развој детета. Деца често бирају ликове попут којих желе да буду, а повезивање са позитивним ликовима из приче има и педагошки значај (Martinović, 2011:86).

Услови за квалитетну сликовницу (Martinović, 2011:86):

- **Естетски услови**

Сликовница мора бити естетски квалитетна у ликовном смислу јер се заснива на илустрацијама чији симболи преносе значење детету, а самим тим преносе и поруке у уметничком облику.

Што се тиче текста у сликовници, он мора бити јасно обликован и прилагођен узрасту детета како би дете што више развијало сазнања о окружењу. Такође, важно је да текст одговара приказаној илустрацији на појединачној страници сликовнице.

Приликом израде сликовнице потребно је водити рачуна о димензијама, величини слова и повезу. На пример, сликовнице за децу раног узраста треба да буду тврдог повеза, са јасним и реалним фотографијама и крупним словима. Како деца расту, реалне фотографије у сликовници замењују илустрације, текст се проширује, а слова се смањују.

У добро илустрованим сликовницама слике говоре саме за себе и доследно преносе везе и односе међу ликовима.

- **Педагошки услови**

Осим што се сликовницама деца могу забављати, важно је да оне преносе и едукативну поруку. Сликовница би требало да садржи информације од познатог ка непознатом и од једноставног ка сложенијем, како би деца на постојећем знању могла да усвајају нове информације.

- **Прилагођеност сликовнице узрасту детета**

Да би се деци пружила квалитетна сликовница у складу са њиховим узрастом, важно је знати да сликовница за децу од једне до три године треба да буде без текста, тврдог – картонског повеза, са једноставним цртежима и предметима. За узраст од две до четири године препоручује се сликовница са мало текста који садржи само називе животиња, предмета или људи. Пожељно је да сликовница има што више илустрација на основу којих дете може самостално или уз помоћ одрасле особе да „чита“ причу.

За децу од четири до шест година и даље се препоручује сликовница са више илустрација, а мање текста који је у складу са приказаном илустрацијом. Без обзира

на узраст детета, одрасла особа има улогу објашњавања слика или илустрација, читања приче, подстицања комуникације и уочавања односа између илустрација, како би дете са разумевањем могло да запамти садржај и преприча причу према илустрацијама. У петој и шестој години распон пажње је знатно шири, па се деца могу фокусирати на различите књижевне жанрове, иако су слике и даље важне јер помажу деци да боље прате сложеније заплете (Илић, 2014:66).

Слика 2- Пример квалитетних сликовница

Извор: <https://montesorisvet.com/prodavnica/emocije-sreca-komplet-slikovnica/>

2.5. Методе рада са сликовницама

Сликовнице представљају незаменљив сегмент дечје књижевности и васпитно-образовног процеса, нарочито у предшколском периоду. Њихов значај не ограничава се искључиво на подстицање читалачких навика, већ обухвата и шире поље развоја дечје креативности, говора и укупног језичког изражавања.

Кроз богатство боја, разрађене илустрације и једноставне, али садржајно слојевите приче, сликовнице отварају простор дечјој машти и омогућавају развој различитих облика симболичког мишљења. Визуелна стимулација коју пружају илустрације делује као снажан подстицај говорног развоја. Посматрајући слике, деца спонтано описују оно што виде, постављају питања и изражавају своје утиске, чиме се унапређују њихове говорне способности. Истовремено, сликовнице имају важну улогу у обогаћивању речника, јер деца кроз интеракцију са текстом и сликом усвајају нове речи, изразе и језичке структуре. Разноврсне теме, ситуације и ликови доприносе ширењу језичког фонда, док јасна наративна структура помаже деци да разумеју редослед догађаја и узрочно-последичне односе, што додатно подстиче развој језичких компетенција (Јовановић, 2018:132).

Сликовнице, међутим, не представљају само средство пасивног усвајања садржаја, већ подстичу активно учешће детета. Кроз разговор о прочитаном, деца развијају аналитичке способности, уче да постављају питања, изражавају сопствено мишљење и тумаче садржај. Овај процес доприноси развоју креативности и подстиче децу да самостално стварају приче, обликују ликове и осмишљавају нове ситуације (Ћудина-Обрадовић, 1995: 76).

Поред тога, сликовнице представљају значајан ресурс за развој комуникацијских вештина. Заједничко читање у групи подстиче интеракцију међу децом, омогућавајући им да размењују идеје, осећања и ставове. Учествовање у разговорима о причи помаже деци да развију способност јасног и смисленог изражавања, као и да усвајају правила комуникације у односу са вршњацима и одраслима (Ћудина-Обрадовић, 1995: 76).

Кроз све наведене процесе, сликовнице имају вишеструки значај у развоју језичких способности деце предшколског узраста. Оне не само да подстичу говор и обогаћују речник, већ доприносе и развоју критичког мишљења, креативности и социјалних вештина, те представљају незаменљиво средство у подршци целокупном развоју детета (Јовановић, 2018:134).

Сликовнице нису искључиво средство за усвајање нових речи, већ и својеврсни „сапутници“ који децу уводе у разноврсне светове и доживљаје. Кроз

приче, деца се упознају са различитим емоцијама, ситуацијама и животним вредностима. Читање сликовница подстиче размишљање о узроцима и последицама, чиме се додатно развијају језичке и когнитивне способности (Илић, 2014:72).

Разговор о прочитаном садржају има посебан значај у развоју детета. Кроз заједничко истраживање света сликовница, деца уче да комуницирају, изражавају своје мишљење и уважавају туђе ставове. Овај процес не доприноси само разумевању текста, већ подстиче развој креативности, самопоуздања и социјалних компетенција (Илић, 2014:77).

Деца која свакодневно долазе у контакт са сликовницама, кроз активности као што су заједничко читање, слушање приче, разговор и размена утисака о тексту и илустрацијама, развијају бројне предвештине писмености. Она постепено уче да разумеју садржај приче, препричавају једноставне наративе, уочавају поруке текста, правилно рукују књигом, окрећу странице и прате смер читања. Поред тога, развијају способност препознавања гласова у речима, анализе и синтезе гласова, а код поједине деце јавља се и рано препознавање слова, писање и читање сопственог имена, па чак и самостално читање једноставних сликовница (Јовановић, 2018:134).

2.5.1. Подстицајно читање сликовница

Подстицајно читање подразумева заједничко читање сликовнице са васпитачем, у групи или са родитељем, при чему се код детета развија љубав према књизи и читању, али и унапређују његове говорне способности. Развијене говорне способности представљају неопходан предуслов за развој читалачких вештина и каснији успех у школи. Бројна истраживања указују на то да редовно читање детету, већ од друге године живота, позитивно утиче на његов говорни развој. Међутим, читање у којем је одрасла особа искључиво читалац, а дете пасивни слушалац, нема исти значај као интерактивно читање. Када се током читања успоставља комуникација, ефекти су знатно израженији. У почетку деца именују слике и коментаришу садржај, али га не могу у целини препричати; како се њихов говор развија, постепено овладавају способношћу препричавања, најпре појединих делова, а затим и целокупног тока приче (Илић, 2014:87).

Подстицајно читање има форму дијалога у којем се фазе читања смењују са разговором о илустрацијама и тексту, при чему тај разговор временом постаје сложенији и садржајнији. Постоје основна правила којих се треба придржавати приликом подстицајног читања (Čudina-Obradović, 1995: 98):

- за децу је корисније активно учешће него пасивно слушање;
- говор родитеља и васпитача треба да превазилази сам текст, обогаћујући га додатним објашњењима;
- одрасла особа треба да подстиче дечји говор и да на њега реагује објашњењем, проширивањем, давањем примера, корекцијом и похвалом;
- захтеви за самосталним говором детета постепено се повећавају;
- од детета се очекује све већа самосталност и употреба сложенијих облика изражавања.

Улога родитеља и васпитача у овом процесу је од изузетног значаја. Начин на који читају, као и квалитет комуникације коју остварују са дететом, директно утичу на ефекте читања. Најповољнији резултати постижу се када се читање одвија у атмосфери блискости, тоpline и заједничког уживања у причи (Илић, 2014:77).

2.5.2. Дијалошко читање сликовница

Предуслов за успешно дијалошко читање сликовнице јесте стварање подстицајне и пријатне атмосфере у којој се дете осећа сигурно и заинтересовано, уз претходно развијену радозналост. Васпитач или родитељ уводним коментарима и приказом илустрација припрема дете за читање, наглашавајући да га очекује занимљив и привлачан садржај (Centner, 2007:30).

Сликовница се чита више пута, при чему васпитач или родитељ коригује дечји говор и понавља речи које је дете усвојило током читања. Дијалошко читање може се реализовати на два нивоа, у зависности од дечјег речника, мотивације и способности за сарадњу. Једноставни ниво дијалошког читања представља облик комуникације који је посебно подстицајан, јер постепено уводи дете у све сложенију

употребу језика. Кључни аспект овог приступа јесте активно учешће васпитача и родитеља у комуникацији са дететом (Centner, 2007:30).

При дијалошком читању нарочито су значајни следећи облици комуникације (Centner, 2007:33):

- постављање подстицајних питања, посебно оних која почињу са „зашто“, јер подстичу дете на самостално изражавање; треба избегавати питања на која се одговара потврдно, одрично или једноставним показивањем;
- обogaћивање одговора, при чему се дечји одговор проширује додатним питањима;
- понављање одговора, којим се детету пружа потврда и охрабрење;
- пружање помоћи, при чему васпитач или родитељ представљају модел исправног изражавања који дете може да опонаша;
- похвала и охрабривање, јер сваки дечји коментар представља значајан облик самосталног говорног понашања;
- уважавање дечјих интересовања, што подразумева прихватање усмеравања пажње детета и евентуалног одступања од главне теме, јер и такве ситуације могу бити основа за квалитетан разговор;
- ведрина и хумор, при чему читање треба да буде пријатно, опуштено и налик игри, без притиска и форсирања.

Сложенији ниво дијалошког читања подразумева употребу исказа од више речи и постепено самостално описивање слике и садржаја приче. У овој фази дете се изражава дужим и сложенијим реченицама, а за то су важни следећи поступци (Centner, 2007:34):

- постављање питања отвореног типа, која захтевају опширније одговоре и подстичу дете да преприча садржај или изнесе своја запажања;
- проширивање дечјег исказа, при чему одрасла особа понавља дечји одговор у нешто развијенијем и језички прецизнијем облику;

– постепено увођење нових елемената у исказ, како би дете могло лако да их усвоји и примени;

– задржавање ведрине и игровног карактера активности, што доприноси мотивацији и активном учешћу детета.

2.5.3. Вођено читање

Вођено читање могу примењивати родитељи, васпитачи и учитељи, а сматра се стратегијом развоја критичког мишљења и учења која се успешно примењује у васпитно-образовном раду. У оквиру вођеног читања нагласак је на развоју критичког односа детета према различитим садржајима, при чему се подстичу апстрактно, креативно и критичко мишљење, као и развој когнитивних, емоционалних и социјалних способности детета (Лукић,2016:118).

Вођено читање обухвата три фазе, од којих је прва фаза евокације. У овој фази одрасла особа показује детету сликовницу, чита наслов и подстиче дете да изнесе своје претпоставке о садржају приче. Оваквим приступом подстиче се развој маште и вербалног изражавања (Лукић,2016:118).

Друга фаза подразумева читање уз повремено прекидање на занимљивим деловима приче, како би се испитала очекивања деце у вези са даљим током радње, али и проверило разумевање већ прочитаног (Лукић,2016:118).

У трећој, завршној фази вођеног читања, дете повезује своја претходна очекивања са прочитаним садржајем. Подстиче се да повезује радњу приче са сопственим искуствима, са другим познатим причама или да осмисли другачији завршетак (Лукић,2016:119).

Поред наведених фаза, вођено читање доприноси развоју четири нивоа разумевања: глобалног (општег разумевања садржаја), интерпретативног (уочавања односа и повезивања идеја), личног разумевања (повезивања нових садржаја са сопственим искуством) и критичког разумевања (сагледавања значаја и вредности информација) (Лукић,2016:120).

2.5.4. Драматизација

Сликовница може представљати подстицај за драматизацију, као посебан облик активности у којем деца кроз игру и улоге оживљавају садржај приче. Драматизација не мора увек бити иницирана од стране васпитача, већ често произилази из спонтаног интересовања деце, што је чини још значајнијом за њихов развој. Кроз овај вид активности деца не само да продубљују разумевање прочитаног, већ и активно учествују у обликовању радње, ликова и односа (Лукић, 2016:122).

Драматизација се може реализовати као затворени или отворени облик. У затвореном облику радња и циљ су унапред дефинисани, а деца прате већ познат ток приче, репродукујући догађаје и понашање ликова. Овај приступ је погодан за утврђивање садржаја, разумевање редоследа догађаја и развој способности препричавања (Маринковић, 2020:176).

С друге стране, отворени облик драматизације усмерен је на доживљај, машту и креативно изражавање. У овом облику деца слободно мењају ток приче, осмишљавају нове ситуације, ликове и исходе, чиме се подстиче њихова креативност, самосталност и иницијатива (Маринковић, 2020:176).

Драматизација има вишеструки значај у развоју детета. Она доприноси развоју говора и језичког изражавања, јер деца кроз дијалог и улоге користе различите језичке форме. Истовремено, подстиче социјалне вештине, сарадњу и разумевање других, јер деца улазе у различите улоге и уче да посматрају ситуације из различитих перспектива. Осим тога, драматизација омогућава и емоционално изражавање, јер деца кроз игру испољавају осећања и доживљаје везане за садржај приче (Лукић, 2016:124).

У васпитно-образовном раду драматизација представља значајно средство за интеграцију различитих области развоја, повезујући језички, когнитивни, социјални и емоционални аспект. Кроз овај вид активности сликовница добија динамичну и интерактивну улогу, прелазећи из статичног текста у живо искуство детета.

2.5.5. Описивање слика

Описивање слика представља значајан сегмент рада са сликовницама у предшколском узрасту, јер омогућава детету да активно повезује визуелне и вербалне садржаје. Кроз посматрање илустрација дете развија способност уочавања детаља, именовања појава и објеката, као и формирања смислених исказа. Ова активност доприноси обогаћивању речника, развоју граматички правилног изражавања и постепеном преласку ка сложенијим облицима комуникације (Лукић,2016:89).

Посебан значај у овом процесу има разговор који прати описивање слика. Кроз дијалог са васпитачем или родитељем, дете добија прилику да изрази своја запажања, поставља питања и размењује мишљења. Разговор подстиче активну употребу језика, развија комуникацијске вештине и доприноси бољем разумевању садржаја. Уједно, омогућава одраслој особи да прати развој дететовог говора и да га адекватно усмерава (Лукић,2016:89).

Постављање питања представља један од кључних поступака у описивању слика. Питања треба да буду отвореног типа, подстицајна и прилагођена узрасту детета, како би га мотивисала на размишљање и вербално изражавање. На пример, питања попут „Шта видиш на слици?“, „Шта мислиш да се овде дешава?“ или „Зашто је лик тужан/весео?“ подстичу дете да описује, закључује и образлаже своје одговоре. Избегавају се питања која захтевају једноставне, кратке одговоре, јер не подстичу развој говора у довољној мери (Лукић,2016:89).

Тумачење слика представља виши ниво ове активности и подразумева разумевање односа између ликова, радњи и ситуација приказаних на илустрацијама. Дете учи да уочава узрочно-последичне везе, препознаје емоције ликова и закључује о њиховим намерама и поступцима. Овај процес доприноси развоју логичког мишљења, као и способности разумевања ширег контекста приче (Лукић,2016:89).

Описивање слика подразумева постепен развој од једноставног именовања ка сложенијем изражавању. У почетку дете именује појединачне елементе на слици, затим описује радње и односе, а касније повезује више елемената у целину и

формира кратке приче. Оваквим приступом развијају се наративне способности, што представља важну основу за касније читање и писање (Лукић, 2016:89).

Описивање слика има значајну улогу у развоју језичких компетенција деце предшколског узраста. Комбиновањем разговора, постављања питања, тумачења и описивања, ова активност омогућава детету да активно учествује у процесу учења, развија своје говорне способности и стиче самопоуздање у комуникацији.

2.6. Језик и развој језика

Језик представља основно средство комуникације међу људима и сложен систем знакова, правила и значења који омогућава преношење мисли, осећања и искустава. За разлику од других живих бића, човек користи језик на изузетно развијен и сложен начин, што је повезано са развијеношћу његових когнитивних способности и симболичког мишљења. Језик, као организован систем, обухвата различите нивое – од гласова и речи до граматичких правила и значења, и као такав представља основу сваке вербалне комуникације (Вучковић, 2015:44).

У савременом друштву, у којем се све мање чита, разговара и приповеда, развој језика добија посебан значај. Језик је неодвојив део културе и развија се кроз социјалну интеракцију, односно у контакту са другим људима и у оквиру квалитетног језичког окружења (Zečić, 2002: 23).

Дете значајан део времена проводи у предшколској установи, па је улога васпитно-образовне средине да обезбеди подстицајно окружење за стицање језичког искуства. Такво окружење треба да омогући детету да користи језик у различитим ситуацијама – у комуникацији у пару, у мањим групама, али и пред већом групом. Поред тога, важно је да деца буду окружена квалитетним језичким садржајима и да имају прилику да слушају правилан и богат језик (Вучковић, 2015:44).

Развој језика не одвија се само кроз активно изражавање, већ и кроз слушање и разумевање. Детету су потребни језички подстицаји, адекватан језички модел, као и прилике да језик користи у смисленој комуникацији. Језик увек подразумева однос – он је усмерен ка другом и добија пун смисао тек у интеракцији. Важну улогу у том

процесу има повратна информација, јер дете усваја језик и кроз слушање и кроз реакције окружења (Вучковић, 2015:48).

Обогаћивање речника одвија се на различите начине: кроз сопствено језичко стваралаштво, опонашање језика окружења, као и кроз искуство и урођене механизме за усвајање језика (Zečić, 2002:28). Уколико желимо да дете развије богат и креативан језички израз, неопходно је да буде изложено разноврсним језичким формама, што се постиже слушањем прича, бајки, поезије и сликовница.

Језички узор представља један од кључних фактора у развоју језика. Деца у родитељима и васпитачима проналазе модел који опонашају, због чега је важно да одрасли користе правилан, јасан и богат језик (Zečić, 2002:30).

Сликовнице имају значајну улогу у развоју језика, јер омогућавају детету да кроз игру, интеракцију и различите активности усваја нове речи, развија разумевање и гради сопствени језички израз. Овакав допринос сликовница остварује се кроз различите облике рада који су већ истакнути. Сви ови приступи показују да је развој језика и језичких компетенција потребно подстицати на природан и примерен начин, уз уважавање дететових могућности и интересовања, кроз игру и свакодневну комуникацију (Вучковић, 2015:52).

2.7. Појам и компоненте језичких компетенција

Језичка компетенција представља скуп знања, способности и вештина које појединац користи у процесу комуникације посредством језика. Она обухвата сложен систем способности који укључује како вербалну, тако и невербалну комуникацију, као и способност разумевања, тумачења и преношења културних, друштвених и социјалних значења. Језичка компетенција подразумева познавање језичког система, односно његових фонолошких, морфолошких, синтаксичких, семантичких и прагматичких правила, али и способност њихове адекватне примене у различитим комуникацијским ситуацијама. (Вучковић, 2015:68).

Поред познавања језичких правила, језичка компетенција обухвата и развијене вештине слушања, разумевања, говорења, читања и писања, које омогућавају успешно преношење и примање информација. Она подразумева

способност избора одговарајућих језичких средстава у складу са комуникацијском ситуацијом, саговорником, циљем комуникације и друштвеним контекстом. На тај начин језичка компетенција омогућава појединцу да јасно изражава мисли, осећања, ставове и потребе, али и да разуме поруке других учесника у комуникацији (Вучковић, 2015:68).

У предшколском узрасту развој језичких компетенција представља један од најзначајнијих циљева образовно-васпитног рада. Оне се развијају кроз свакодневну комуникацију, игру, читање књижевних текстова, причање прича, драмске активности и различите облике симболичке игре. Богато језичко окружење и подстицајне активности омогућавају детету да постепено проширује речник, усваја граматичка правила, развија разумевање значења речи и реченица, као и способност јасног и смисленог усменог изражавања. Развијене језичке компетенције представљају основу за успешно учење, социјалну интеракцију, развој мишљења и касније овладавање читањем и писањем (Вучковић, 2015:68).

Граматичка компетенција, као део језичке компетенције, подразумева способност детета да препознаје и правилно употребљава граматичка правила матерњег језика. Она омогућава детету да препознаје и правилно користи различите граматичке категорије, као што су глаголска времена, падежи, род, број и лице, као и да уочи граматички исправну и неисправну употребу језичких облика (Вучковић, 2015:68).

Језички систем којим се служимо изузетно је комплексан, јер је условљен различитим потребама и има кључну улогу у целокупном развоју појединца – како у друштвеном, тако и у биолошком смислу. Управо због тога, језичка компетенција мора испуњавати бројне захтеве да би била адекватна, прихватљива и примењива у различитим комуникацијским ситуацијама (Вучковић, 2015:72).

Један од њених најважнијих аспеката јесте функционалност, односно способност да се језик употребљава на сврсисходан и ефикасан начин у конкретним животним околностима (Вучковић, 2015:73).

Основне компоненте језичких компетенције деце предшколског узраста које анализирамо у овом раду су: речник (усвајање и проширивање нових појмова),

језичка изражајност (способност формирања граматички правилних и смислених реченица), разумевање текста (издвајање кључних информација), препричавање и наративне способности (редослед догађаја, логичка повезаност казивања) и говорна креативност (описивање, коментарисање, маштовита интерпретација садржаја).

Богаћење речника представља једну од кључних компоненти развоја језичких компетенција код деце предшколског узраста, а сликовнице у том процесу имају посебно значајну улогу. Кроз рад са сликовницама, деца се подстичу на активно језичко учешће, што омогућава усвајање нових речи, њихово разумевање и функционалну употребу у различитим комуникацијским ситуацијама (Zečić, 2002: 41).

Кроз рад са сликовницама дете се подстиче на активно језичко учешће, што обухвата описивање илустрација, именовање појмова, постављање питања и интерпретацију садржаја. Васпитач, користећи сликовницу као полазиште, може подстицати дете да на основу визуелног материјала ствара сопствене језичке конструкције, чиме се проширује његов речник и развија способност вербалног изражавања (Лукић, 2016: 98).

Посебно значајан аспект јесте подстицање детета да самостално гради причу на основу визуелних подстицаја из сликовнице. Полазећи од илустрација које приказују низ догађаја, дете повезује визуелне информације са језичким изразом, стварајући сопствени наратив. Овај процес подразумева активно трагање за речима којима се описују ликови, радње и односи, што директно доприноси богаћењу речника и развоју језичке флексибилности (Лукић, 2016: 99).

Сликовнице такође омогућавају различите језичке игре засноване на визуелном материјалу, као што су именовање предмета и појава са илустрација, тражење што већег броја речи које описују оно што се види, или проналажење сличности и разлика између слика. Овакве активности омогућавају да дете повезује визуелну перцепцију са вербалним изразом, чиме се јачају асоцијативне везе између слике и речи. Кроз заједничко гледање и читање сликовнице, деца уче да описују оно што виде, да тумаче илустрације и да повезују визуелне детаље са радњом текста.

Управо тај процес тумачења слика представља основу за проширивање речника, јер се сваки визуелни елемент језички именује, објашњава и ставља у контекст.

Поред тога, сликовнице подстичу и развој креативног језичког изражавања кроз активности као што су осмишљавање другачијег тока приче на основу илустрација, додавање нових ликова приказаној ситуацији или промена завршетка приче. У овим процесима визуелни подстицај представља полазиште, док језик постаје средство креативне интерпретације. Посебан значај имају и задаци који укључују уочавање необичних, парадоксалних или неочекиваних елемената у причи или свакодневним ситуацијама. Овакве активности подстичу деју машту и доводе до стварања различитих идеја које се потом именују, описују и међусобно повезују. Примери оваквих активности су осмишљавање различитих исхода истог догађаја, вежбе имагинације, замишљање нестварних ситуација (нпр. „шта би се догодило када би људи имали крила“), као и креирање и описивање измишљених предмета или појава (Илић, 2014:87).

Све наведене активности показују да сликовнице представљају значајан ресурс за систематско и природно богаћење речника код деце предшколског узраста. Кроз интерактиван и креативан рад са сликовницама, деца не само да усвајају нове лексичке јединице, већ развијају способност њихове адекватне употребе, што је један од основних показатеља развијене језичке компетенције.

Језичка изражајност, као способност формирања граматички правилних и смислених реченица, представља једну од кључних компоненти језичких компетенција код деце предшколског узраста. Њен развој подразумева не само усвајање правилне синтаксе и морфологије, већ и способност детета да своје мисли, доживљаје и запажања обликује у јасне, повезане и комуникативно сврсисходне исказе. У том контексту, сликовнице имају изузетно важну улогу, јер кроз визуелно-вербалну интеракцију омогућавају природно усвајање језичких структура (Лукић, 2016:140).

Читање сликовница, уз адекватно вођен разговор, представља подстицајно окружење у којем се језичка изражајност развија кроз активну комуникацију. У том процесу од посебног значаја је дијалошки приступ, у којем дете није пасивни

прималац садржаја, већ активни учесник у тумачењу и изградњи значења. Разговор о сликовницама треба започети једноставно, уз истовремено уважавање више слојева уметничког дела, како би се подстакао дијалог. У том смислу, васпитач има улогу да подстиче истраживачки дух, што указује на конструктивистички приступ у образовању (Balić-Šimrak, Bakotić, 2018:42).

У таквом окружењу дете се подстиче да описује оно што види на илустрацијама, да повезује визуелне елементе са радњом и да своје запажање обликује у реченице. Постепено, уз подршку одраслог, дечји искази прелазе из једноставних и непотпуних у граматички сложеније и логички повезане структуре. Од посебног значаја је улога васпитача који, кроз пажљиво постављена питања, активно слушање и подстицање детета, омогућава развој језичког израза. Важно је створити атмосферу поверења и поштовања у којој се дете охрабрује да износи своје мишљење и језички га обликује. Кроз активно учешће у разговору о илустрацијама и садржају, дете постепено усваја граматички правилне структуре, развија смислен и повезан говор и јача своју способност језичког изражавања у различитим комуникационим ситуацијама (Balić-Šimrak, Bakotić, 2018:42).

Квалитетно вођена комуникација током читања сликовница подразумева и употребу различитих типова питања и активности које подстичу језичко изражавање. Дете се подстиче да објашњава шта види, да тумачи односе међу ликовима и догађајима, као и да повезује садржај сликовнице са сопственим искуством. Овај процес доприноси не само развоју граматички исправног говора, већ и способности организовања мисли у кохерентан језички исказ.

Сликовница, као уметничко дело, често не преноси значење на једнозначан начин, већ отвара простор за различите интерпретације. Управо та отвореност подстиче дијалог у којем дете активно конструише значење и језички га изражава. Ослобађање од једнонаменског тумачења омогућава развој критичког мишљења и самосталности у језичком изражавању, што је у складу са савременим педагошким приступима. Поред тога, различити облици активности који прате рад са сликовницама — као што су описивање, препричавање, драматизација и визуелна интерпретација — омогућавају детету да језик користи у различитим контекстима.

На тај начин се језичка изражајност не развија изоловано, већ интегрисано са когнитивним, емоционалним и социјалним развојем (Balić-Šimrak, Bakotić, 2018: 44).

Развој фонетичких способности у предшколском узрасту односи се на постепено овладавање звучном структуром матерњег језика. Кроз разговор, слушање и понављање речи, рецитовање песама, бројалице, игре гласовима и различите језичке активности, дете развија способност разликовања, препознавања и правилног изговарања гласова. Посебан значај има развој фонолошке свести, односно способности детета да уочи звучне елементе језика, препозна сличности и разлике међу гласовима и речима и повезује гласовну структуру са значењем речи (Balić-Šimrak, Bakotić, 2018: 38).

Сликовнице имају значајну улогу у подстицању развоја фонетичких способности, јер детету пружају могућност да кроз слушање прича, именовање приказаних појмова, понављање речи и разговор о илустрацијама усавршава изговор и осетљивост на звучну структуру језика. Ритмичност текста, понављање речи и израза, као и звучни квалитети језика у сликовницама са песничким елементима, доприносе развоју правилне артикулације, богаћењу језичког искуства и развоју фонолошке свести код детета. Кроз повезивање слике, гласа и значења, дете лакше уочава везу између изговорене речи и њеног садржаја, што представља важну основу за касније усвајање читања и писања (Balić-Šimrak, Bakotić, 2018: 38).

Развој семантичких способности подразумева постепено усвајање и разумевање значења речи, реченица и језичких исказа. У предшколском периоду дете проширује свој речник кроз разговор, слушање прича, читање сликовница, описивање слика, постављање питања и учешће у различитим комуникацијским ситуацијама. Кроз такве активности дете учи да повезује речи са предметима, појавама и искуствима из свог окружења, да разуме односе међу појмовима, тумачи значења и правилно употребљава речи у одређеном контексту (Илић, 2014:94).

Разумевање текста подразумева способност детета да издвоји кључне информације из садржаја који слуша или посматра, да их повезује и да им придаје значење у оквиру целине приче. Ова способност се не развија изоловано, већ

постепено, кроз различите облике језичке интеракције и подстицајне активности (Илић, 2014:94).

Сликовнице у том процесу имају посебно значајну улогу, јер омогућавају да дете истовремено прати сликовни и језички садржај. Илустрације служе као ослонац за разумевање текста, помажући детету да лакше уочи важне елементе радње, ликове и догађаје. На тај начин се кључне информације не усвајају само слушањем текста, већ и њиховим повезивањем са визуелним приказом.

Кроз заједничко читање сликовница, уз вођени разговор са одраслом особом, дете се подстиче да уочи шта је најважније у причи, да разликује главне од споредних детаља и да постепено развија способност селекције информација. Питања која поставља васпитач или одрасла особа усмеравају пажњу детета на суштину садржаја и помажу му да структурише разумевање текста (Илић, 2014:94).

Овај процес доприноси развоју способности разумевања узрочно-последичних односа у оквиру приче, као и повезивању појединачних догађаја у смислену целину. Временом, дете постаје све успешније у издвајању кључних информација и њиховом вербалном изражавању, што представља основу за даљи развој наративних и комуникацијских вештина (Илић, 2014:96).

Сликовница, као спој визуелног и вербалног, представља значајан педагошки ресурс у развоју разумевања текста, јер омогућава детету да истовремено види, чује и интерпретира садржај, чиме се олакшава усвајање и издвајање кључних информација.

Препричавање и наративне способности представљају важну компоненту развоја језичких компетенција код деце предшколског узраста, јер омогућавају детету да организује догађаје у логичан, временски и узрочно-последични след и да их вербално изрази сопственим речима. Развој ових способности у великој мери квалитетнији и функционално напреднији ако се у васпитно-образовном раду користе сликовнице, које својом визуелно-вербалном структуром пружају јасан ослонац за разумевање и реконструкцију радње (Balić-Šimrak, Bakotić, 2018:52).

Када дете усвоји садржај сликовнице кроз слушање и разумевање, важно је подстицати га на самостално препричавање. У том процесу дете не понавља

механички текст, већ настоји да радњу обликује у сопствени језички израз, што доприноси развоју језичке организованости и наративне кохерентности. Управо овај корак представља прелаз од пасивног разумевања ка активном језичком стварању.

Препричавање захтева од детета да издвоји кључне елементе приче, препозна редослед догађаја и успостави везе између ликова и њихових поступака. У том смислу, сликовница има посебан значај јер илустрације служе као визуелни подстицај који помаже детету да се присети и структурира радњу. Повезивање слике и текста олакшава детету реконструкцију приче и доприноси развоју наративне логике.

Како дете све више вежба препричавање, оно постепено развија способност коришћења сложенијих реченица, временских одредница и узрочно-последичних веза. На тај начин се наративне способности проширују са простог описивања догађаја на повезано и смислено излагање целокупне приче (Миленковић, 2012:78).

Препричавање такође подстиче развој мишљења вишег реда, јер дете мора да анализира, селекује и организује информације. Иако су ови процеси у основи когнитивни, они се директно огледају у језичком изразу, чиме се језичке и мисаоне способности развијају паралелно. У том процесу дете постепено развија и критичко мишљење, креативност и способност решавања проблема, јер при препричавању често мора да донесе одлуке о томе како ће формулисати одређени део приче (Лукић, 2016:140).

Сликовница у овом контексту представља значајно средство које омогућава постепени прелаз од разумевања ка самосталном наративном изражавању. Кроз визуелну подршку и језички модел који пружа одрасла особа, васпитач или родитељ, дете развија способност да организује своје мисли у логичну и смислену целину, што је основа развијених наративних способности.

Говорна креативност представља способност детета да језик користи на оригиналан, маштовит и флексибилан начин, кроз описивање, коментарисање и интерпретацију различитих садржаја. У оквиру језичких компетенција код деце предшколског узраста, она подразумева не само усвајање речи и граматичких

структура, већ и њихову креативну примену у новим комуникационим ситуацијама (Лукић,2016:150).

Сликовнице у том процесу имају значајну улогу јер својим визуелним и текстуалним садржајем подстичу дете да реагује језички на оно што види и чује. Илустрације у сликовницама служе као подстицај за разговор, описивање ликова, догађаја и ситуација, као и за изражавање личних утисака и ставова. На тај начин дете није само пасивни прималац садржаја, већ активни учесник у језичкој интерпретацији (Лукић,2016:146).

Говорна креативност се посебно развија кроз активности у којима дете има прилику да мења или допуњује причу, да измишља нове ситуације или да даје сопствена објашњења и коментаре на приказани садржај. Кроз овакве облике језичког изражавања дете постепено проширује свој речник, развија флуентност говора и стиче сигурност у вербалном изражавању (Илић, 2014:96).

2.8. Улога васпитача

Улога васпитача у раду са сликовницама обухвата више нивоа: избор адекватних садржаја, организацију подстицајних активности, креирање језички богате комуникационе средине, подстицање спонтаног говора код деце, као и сарадњу са родитељима и широм образовном заједницом. Кроз такав приступ сликовница постаје средство које доприноси развоју навике читања, разумевању писане речи и укупном језичком развоју детета, при чему се књига постепено интегрише у деčју свакодневицу као природан и значајан део искуства.

Улога васпитача у развоју деçјег односа према сликовници и писаној речи представља један од кључних фактора у подстицању језичког, когнитивног, социјалног и емоционалног развоја детета у предшколском периоду. Васпитач има сложен задатак креирања подстицајног и позитивног окружења у којем сликовница постаје интегрални део деçје свакодневице, а не само повремено средство активности (Zimerman, Hutchins,2009: 87).

У том контексту, није довољно само обезбедити доступност сликовница, већ је неопходно њихово планско и поступно увођење у деçји живот. Посебно у раном

узрасту, када деца још увек нису у стању да самостално бирају садржаје, улога васпитача у избору сликовница је од пресудног значаја. Васпитач бира сликовнице водећи рачуна о њиховој језичкој и визуелној прилагођености узрасту, при чему текст мора бити јасан, смислен, језички разумљив и тематски интересантан, док илустрације треба да буду естетски вредне, јасне и у складу са развојним могућностима детета.

Према Петровић- Сочо (1997), васпитач и дете успостављају међусобну комуникацију засновану на социо-емоционалној повезаности, која се развија кроз свакодневне активности. У том процесу, посебно је значајно да васпитач организује ситуације које подстичу спонтано језичко изражавање детета, јер добро осмишљене активности природно изазивају интересовање и омогућавају детету да језик користи у различите сврхе.

Сликовница у том смислу представља значајно средство за подстицање вербалне комуникације, јер омогућава повезивање визуелног и вербалног садржаја, чиме се ствара основа за развој разумевања, изражавања и језичке интеракције. Васпитач, кроз читање и разговор о сликовници, подстиче децу да описују, питају, коментаришу и интерпретирају садржај, чиме се директно утиче на развој језичких компетенција.

Поред тога, Чудина-Обрадовић (2014) наглашава да васпитач треба да буде модел честог и радосног читања, као и да простор предшколске установе мора бити обogaћен различитим писаним материјалима који су деци стално доступни. Међутим, само физичка доступност материјала није довољна; неопходно је да васпитач активно упућује децу у њихово коришћење, показујући им како се сликовнице и књиге користе и шта се у њима може открити. У том контексту, улога васпитача се огледа у стварању подстицајног окружења у којем се читање не доживљава као обавеза, већ као свакодневна, природна и пријатна активност. Васпитач својим приступом утиче на формирање односа детета према књизи, при чему је посебно значајно да сам показује позитиван став према читању, јер деца најчешће уче путем имитације и моделирања понашања одраслих. Поред тога, васпитач има задатак да организује различите облике активности у којима ће деца

долазити у контакт са сликовницама и другим писаним материјалима, као и да их постепено уводи у разумевање њихове функције. То подразумева заједничко прегледање, именовање и тумачење садржаја, као и усмеравање пажње деце на текст и илустрације, чиме се подстиче развој језичких и когнитивних способности. Такође, важно је да васпитач препознаје развојне могућности деце и у складу са тим бира одговарајуће садржаје, водећи рачуна о њиховој узрасној и индивидуалној прилагођености. На тај начин се омогућава постепено увођење детета у свет писане речи, уз истовремено подстицање интересовања за књигу.

Важан сегмент улоге васпитача односи се и на сарадњу са родитељима, односно на њихово информисање о значају сликовнице за целокупни развој детета. Кроз различите облике комуникације, као што су родитељски састанци, информативни материјали и заједничке активности, васпитач доприноси развијању свести о значају раног читања и језичког подстицања у породичном окружењу.

3. ЕМПИРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

3.1. Предмет истраживања

Предмет овог истраживања јесте испитивање улоге сликовнице у развоју језичких компетенција код деце предшколског узраста, са посебним фокусом на то како се сликовнице користе у васпитно-образовном раду и на који начин доприносе језичком развоју детета. Под језичким компетенцијама у овом истраживању подразумевају се: речник (усвајање и проширивање нових појмова), језичка изражајност (способност формирања граматички правилних и смислених реченица), разумевање текста (издвајање кључних информација), препричавање и наративне способности (редослед догађаја, логичка повезаност казивања) и говорна креативност (описивање, коментарисање, маштовита интерпретација садржаја).

Сликовница, као први књижевни и визуелни текст са којим се дете систематски сусреће, представља важан медиј кроз који оно развија ове аспекте језика путем комбиновања слике и текста, подстицања разговора, слушања, тумачења и сопственог изражавања. Стога је значајно утврдити на који начин васпитачи приступају употреби сликовница у свакодневним активностима и у којој мери та употреба подстиче развој наведених језичких компетенција.

У оквиру истраживања посебна пажња посвећује се конкретним задацима који проистичу из самог предмета. Први задатак односи се на испитивање начина и учесталости коришћења сликовница у раду васпитача са децом, јер пракса васпитача значајно обликује ефекте које сликовница може имати на језички развој. Други задатак усмерен је на утврђивање утицаја анализирања и тумачења сликовница на развој речника, изражајности и разумевања приче, будући да интеракција са текстом и сликом подстиче различите компоненте језичке активности. Трећи задатак бави се истраживањем значаја сликовнице као првог сусрета детета са књижевним делом и језичким облицима, што има дугорочне импликације на развој читалачких и комуникацијских компетенција.

У ширем смислу, предмет истраживања обухвата:

- анализу функција и типова сликовница које се користе у раду са децом предшколског узраста;

- начине примене сликовница у васпитно-образовним активностима (индивидуални и групни рад, читање, разговор, драматизација);
- утицај интерактивног читања сликовница на компоненте језичког развоја (речник, разумевање, изражајност);
- ставове васпитача и родитеља о значају сликовница за развој језика.

3.2. Проблем истраживања

Улога сликовница у развоју језичких компетенција код деце предшколског узраста.

Да ли употреба сликовница утиче на развој језичких компетенција код деце предшколског узраста?

3.3. Циљ истраживања

Испитати значај употребе сликовница у развоју језичких компетенција код деце предшколског узраста.

3.4. Задаци истраживања

1. Испитати на који начин васпитачи користе сликовнице у раду са децом.
2. Утврдити какав је утицај анализирања сликовница на развој речника и изражајности деце.
3. Утврдити значај сликовнице као првог сусрета детета са књижевношћу и њен утицај на формирање основних језичких компетенција.
4. Испитати могућности подстицања језичких компетенција путем различитих активности са сликовницама.

3.5. Хипотезе истраживања

Општа хипотеза:

Употреба сликовница у васпитно-образовном раду значајно доприноси развоју језичких компетенција код деце предшколског узраста .

Посебне хипотезе:

1.Претпоставља се да употреба различитих метода рада са сликовницама (вођено анализирање, разговорно читање, описивање слике, драматизација) води ка развијенијим језичким компетенцијама код деце.

2. Претпоставља се да анализирање сликовница (разговор, постављање питања, тумачење слика, описивање) значајно доприноси развоју речника и језичке изражајности код деце.

3.Претпоставља се да сликовница као први сусрет детета са књижевношћу значајно подстиче развој основних језичких компетенција.

4. Претпоставља се да драматизација и ликовно наративне активности подстичу развој језичких компетенција.

3.6. Варијабле истраживања

Независна варијабла:

- Улога сликовница

Зависна варијабла:

- Развој језичких компетенција

3.7. Методе, технике и инструменти

Метода: Дескриптивна

Техника истраживања: Анкетирање

Инструмент: Упитник

Узорак:

Узорак истраживања чини 20 васпитача који раде у Предшколској установи „Вера Гуцуња“ у Сомбору. Испитаници су старости 28- 56 година. У истраживању учествује 18 жена и 2 мушкарца.

Сви испитаници добровољно учествују у истраживању, а подаци се прикупљају путем анкетног упитника конструисаног за потребе овог рада. Анкетни упитник је анонимног карактера.

3.8. Резултати истраживања и њихова интерпретација

3.8.1. Резултати

Табела број 1- Приказ одговора на питање „Колико често користите сликовнице у свакодневном раду?“

Одговори	Број испитаника	%
Свакодневно	4	20%
Често	10	50%
Повремено	4	20%
Ретко	2	10%
Никада	0	0%

Највећи број испитаника често користи сликовнице у свакодневном раду (10, односно 50%), док ниједан испитаник није одговорио да их никада не користи.

Табела број 2- Приказ одговора на питање „Које активности најчешће реализујете помоћу сликовница?“

Одговори	Број испитаника	%
Читање и препричавање	4	20%
Анализа илустрација	4	20%
Драматизација	4	20%
Ликовне активности повезане са садржајем	4	20%
Учење нових појмова	4	20%

Ниједан од понуђених одговора не доминира, већ су сви равномерно заступљени са једнаким уделом од 20%, што указује на уједначене ставове испитаника.

Табела број 3- Приказ одговора на питање „На који начин бирате сликовнице за рад са децом?“

Одговори	Број испитаника	%
Према развојним могућностима деце	6	30%
Према квалитету илустрација	5	25%
Према васпитно-образовним и циљевима	5	25%
Према интересовањима деце	2	10%
Према препорукама колега	2	10%

Највећи број испитаника бира сликовнице према развојним могућностима деце (6, односно 30%), док најмањи број то чини према интересовањима деце, односно према препорукама колега (2, односно 10%).

Табела број 4- Приказ одговора на питање „У којој мери анализирање илустрација доприноси развоју речника деце?“

Одговори	Број испитаника	%
Веома много	8	40%
Много	6	30%
Умерено	6	30%
Мало	0	0%
Нимало	0	0%

Највећи број сматра да анализирање илустрација веома много доприноси развоју речника деце (8, односно 40%), а није било испитаника који мисле да анализирање илустрација доприноси развоју речника деце мало или нимало.

Табела број 5- *Да ли примећујете разлику у изражајности деце након активности са сликовницама? “*

Одговори	Број испитаника	%
Да	12	60%
Не	1	5%
Понекад	7	35%

Највећи број испитаника примећује разлику у изражајности деце након активности са сликовницама (12, односно 60%), док само 1 (5%) не примећује.

Табела број 6- *Приказ одговора на питање „Колико важну улогу има сликовница у формирању основних језичких компетенција код деце? “*

Одговори	Број испитаника	%
Без значаја	0	0%
Мали значај	1	5%
Умерен значај	3	15%
Велики значај	14	70%
Пресудан значај	2	10%

Највећи број испитаника сматра да сликовница има велики значај у формирању основних језичких компетенција код деце (14, односно 70%), ниједан испитаник не сматра да је њена улога без значаја, док само 1 (5%) сматра да је малог значаја.

Табела број 7- *Приказ одговора на питање: „Које особине квалитетне сликовнице сматрате најважнијим за развој језичких компетенција? “*

Одговори	Број испитаника	%
Јасне и богате илустрације	6	30%
Квалитетан текст и речник	5	25%
Интерактивни елементи	5	25%
Прилагођеност узрасту	2	10%
Тематска релевантност	2	10%

Највећи број испитаника сматра да сликовница треба да има јасне и богате илустрације (6, односно 30%), док само 2 (10%) сматра да су најважније особине квалитетне сликовнице за развој језичких компетенција прилагођеност узрасту и тематска релевантност.

Табела број 8- Приказ одговора на питање: „У којој мери активности са сликовницама подстичу развој наративних способности?“

Одговори	Број испитаника	%
Веома много	8	40%
Много	6	30%
Умерено	6	30%
Мало	0	0%
Нимало	0	0%

Највећи број сматра да активности са сликовницама веома много подстичу развој наративних способности (8, односно 40%), а није било испитаника који мисле да анализирање илустрација доприноси развоју речника деце мало или нимало.

Табела број 9- Приказ одговора на питање: „Колико често повезујете сликовнице са другим областима учења (музика, ликовно, драматизација)?“

Одговори	Број испитаника	%
Врло често	8	40%
Често	6	30%
Повремено	6	30%
Ретко	0	0%
Никада	0	0%

Највећи број испитаника врло често повезујете сликовнице са другим областима учења (музика, ликовно, драматизација) (8, односно 40%), а није било испитаника који то чине ретко или никада.

Табела број 10- Приказ одговора на питање: „Како бисте оценили целокупан допринос рада са сликовницама развоју језика код деце?“

Одговори	Број испитаника	%
Без доприноса	0	0%
Мали допринос	0	0%
Умерен допринос	4	20%
Велики допринос	14	70%
Изузетан допринос	2	10%

Највећи број испитаника сматра да постоји велики допринос рада са сликовницама развоју језика код деце (14, односно 70%), а није било испитаника који сматрају да је допринос мали или да не постоји.

3.8.2. Интерпретација

Резултати истраживања указују на то да сликовнице имају значајно и вишеслојно место у васпитно-образовној пракси предшколских установа, како у погледу учесталости употребе, тако и у погледу процењеног доприноса развоју језичких компетенција деце.

Најпре, подаци из Табеле 1 показују да већина испитаника често (50%) или свакодневно (20%) користи сликовнице у раду, док ниједан испитаник није навео да их никада не користи. Оваква расподела одговора упућује на то да су сликовнице постале стандардно и широко прихваћено дидактичко средство у предшколској пракси. Ипак, чињеница да 30% испитаника сликовнице користи само повремено или ретко указује на простор за унапређење и чешћу интеграцију овог ресурса у свакодневне активности.

Када је реч о врстама активности (Табела 2), уочава се потпуна равномерност у одговорима, што сугерише да васпитачи препознају различите потенцијале сликовница – од читања и препричавања, преко анализе илустрација, до драматизације и ликовних активности. Овај налаз је значајан јер указује на интердисциплинарну примену сликовница и њихову флексибилност као наставног

средства, што је у складу са савременим педагошким приступима који наглашавају интегрисано учење.

Избор сликовница (Табела 3) најчешће се заснива на развојним могућностима деце (30%), као и на квалитету илустрација и васпитно-образовним циљевима (по 25%). Иако је овакав приступ у великој мери оправдан, релативно низак проценат оних који се воде интересовањима деце (10%) може указивати на делимично недовољно уважавање дечјих преференција, што би могло утицати на мотивацију и ангажованост деце у активностима.

Посебно значајни су резултати који се односе на процену утицаја сликовница на развој језика. У Табелама 4 и 8 већина испитаника сматра да анализа илустрација и активности са сликовницама „веома много“ или „много“ доприносе развоју речника и наративних способности. Ови налази потврђују теоријске поставке да визуелни стимуланси, у комбинацији са текстом, подстичу разумевање, именовање и причање, што су кључни елементи језичког развоја.

Већина испитаника (60%) примећује побољшање у изражајности деце након активности са сликовницама (Табела 5), што указује на практично уочљиве ефекте у свакодневном раду. Ово је важан индикатор да употреба сликовница не остаје само на нивоу потенцијала, већ се њени ефекти манифестују у конкретним језичким понашањима деце.

Перцепција значаја сликовница (Табела 6) додатно оснажује претходне налазе: чак 80% испитаника сматра да оне имају велики или пресудан значај у формирању језичких компетенција. Слично томе, у Табели 10 доминира став да је укупан допринос сликовница развоју језика велики или изузетан. Међутим, у овој табели уочава се одређена недоследност у процентима (нпр. „без доприноса“ и „мали допринос“ имају 0 испитаника, али су наведени проценти), што указује на потребу за пажљивијом обрадом података.

Када је реч о квалитетима сликовнице (Табела 7), испитаници највише вреднују јасне и богате илустрације (30%), затим квалитет текста и интерактивност (по 25%). Ово потврђује да се визуелни аспект сликовнице доживљава као кључан фактор у подстицању језичког развоја, али и да се препознаје значај текстуалног и

интерактивног садржаја. Ипак, мањи значај који се придаје прилагођености узрасту и тематској релевантности може бити проблематичан, јер су ови елементи суштински за адекватан педагошки избор.

Резултати из Табеле 9 показују да већина васпитача често или врло често повезује сликовнице са другим областима учења, што додатно потврђује њихову улогу као средства интегративног приступа у раду са децом. Табела 10 указује да васпитачи сматрају да постоји велики допринос рада са сликовницама развоју језика код деце.

Резултати истраживања у целини снажно подржавају тезу да сликовнице представљају важан ресурс у развоју језичких компетенција деце предшколског узраста. Истовремено, уочени су и одређени изазови, попут недовољног уважавања дечјих интересовања при избору сликовница и потребе за доследнијом анализом података, што може бити смерница за даља истраживања и унапређење праксе. У целини посматрано, добијени налази не указују само на значај сликовница, већ и на њихов потенцијал као систематског средства за подстицање различитих аспеката језичког развоја. То подразумева да се њихова улога не своди на повремену употребу, већ да може бити стратешки планирана у оквиру васпитно-образовног рада, са јасно дефинисаним циљевима и исходима. У том контексту, сликовнице се могу посматрати као средство које омогућава деци да истовремено развијају разумевање и изражавање.

Уочени изазови указују на потребу за продубљивањем приступа у пракси. Конкретно, мања заступљеност избора сликовница према интересовањима деце отвара питање у којој мери се дечја перспектива интегрише у процес планирања активности. Уважавање интересовања не значи одустајање од образовних циљева, већ њихово усклађивање са мотивационим факторима који могу значајно утицати на квалитет учешћа деце.

Све наведено упућује на то да простор за унапређење постоји не толико у самом препознавању значаја сликовница, већ у начину њихове систематичније, свесније и методички утемељене примене. То подразумева даљи развој

професионалних компетенција васпитача, размену искустава и континуирано преиспитивање сопствене праксе у светлу добијених резултата.

На основу приказаних резултата може се закључити да су постављене хипотезе у највећој мери потврђене, али је важно нагласити да се ради о проценама васпитача, а не о директном мерењу постигнућа деце, што треба имати у виду при интерпретацији.

Општа хипотеза, да употреба сликовница значајно доприноси развоју језичких компетенција, може се сматрати потврђеном. Оваква интерпретација заснива се на доминантно позитивним ставовима испитаника о укупном доприносу сликовница, као и о њиховој важној улози у формирању језичких компетенција. Поред тога, чињеница да се сликовнице учестало користе у пракси додатно оснажује овај налаз.

Прва посебна хипотеза такође је потврђена, али посредно. Иако истраживање не мери директно ефекте појединачних метода, равномерна заступљеност различитих активности (читање, анализа, драматизација, ликовне активности) указује на то да васпитачи користе разноврсне приступе. У комбинацији са позитивним проценама о развоју језика, може се закључити да таква разноликост метода има подстицајан ефекат.

Друга хипотеза може се сматрати јасно потврђеном. Резултати који се односе на значај анализе илустрација и активности повезаних са тумачењем и описивањем показују да већина испитаника уочава снажан допринос ових активности развоју речника и изражајности. Овде постоји директна веза између конкретних активности и процењених исхода.

Трећа хипотеза је такође потврђена. Висок проценат оних који сликовницама приписују велики или пресудан значај указује на то да се оне доживљавају као важан основ за развој језика, што је у складу са претпоставком о њиховој улози као првог контакта детета са књижевношћу.

Четврта хипотеза може се сматрати делимично потврђеном. Иако су драматизација и ликовно-наративне активности заступљене у пракси, оне нису издвојене као доминантне у односу на друге облике рада. То значи да се њихов

значај препознаје, али не у већој мери од осталих активности, па се њихов утицај може тумачити као део ширег скупа подстицајних метода.

4. ЗАКЉУЧАК

Полазећи од теоријских разматрања и резултата спроведеног истраживања, може се закључити да сликовнице представљају значајан и вишеструко функционалан ресурс у развоју језичких компетенција деце предшколског узраста. Њихова вредност огледа се пре свега у специфичној визуелно-вербалној структури, која омогућава повезивање слике и текста, чиме се подстиче разумевање, усвајање и употреба језика у различитим комуникацијским ситуацијама.

Резултати истраживања показују да су сликовнице широко заступљене у васпитно-образовној пракси, као и да васпитачи препознају њихов значај у подстицању развоја речника, језичке изражајности, разумевања текста и наративних способности. Посебно је уочено да активности као што су читање, анализа илустрација, разговор, драматизација и различити облици креативног изражавања доприносе свеобухватном језичком развоју детета. Ови налази су у складу са савременим педагошким приступима који наглашавају значај активног учешћа детета, интеракције и интеграције различитих области развоја.

Теоријски оквир указује да се језичке компетенције развијају кроз богато и подстицајно окружење, у којем дете има прилику да слуша, говори, тумачи и ствара. У том процесу, сликовнице имају посебну улогу јер омогућавају истовремено ангажовање више канала учења – визуелног, вербалног и когнитивног. Управо кроз ту синергију долази до ефикаснијег усвајања нових речи, развоја граматички правилног изражавања и разумевања сложенијих значењских структура.

Ипак, важно је нагласити да добијени резултати одражавају пре свега ставове и искуства васпитача, а не директно мерене ефекте код деце. Стога се закључци о утицају сликовница на развој језичких компетенција могу тумачити у оквиру педагошке праксе и професионалне перцепције. За потпунију слику било би потребно спровести истраживања која би укључила и објективна мерења језичких постигнућа деце.

Такође, резултати указују на одређене изазове у пракси, као што су недовољно уважавање дечјих интересовања приликом избора сликовница и потреба

за доследнијом применом различитих метода рада. Ови налази могу послужити као смернице за унапређење васпитно-образовног рада, посебно у погледу планирања активности које ће бити у већој мери усмерене на дете и његове индивидуалне потребе.

Улога васпитача у овом процесу показује се као кључна. Као посредник између детета и књиге, васпитач не само да бира адекватне садржаје, већ и креира ситуације у којима дете активно учествује, поставља питања, изражава мишљења и гради сопствени језички израз. Кроз подстицајно читање, дијалог, тумачење и креативне активности, васпитач омогућава да сликовница постане средство учења, али и средство комуникације, игре и истраживања.

Може се закључити да сликовнице имају значајну улогу у развоју језичких компетенција деце предшколског узраста, те да њихова систематична и промишљена примена у васпитно-образовном раду доприноси свеобухватном развоју детета. Истовремено, добијени резултати указују на потребу за даљим истраживањима и континуираним унапређењем праксе, како би се потенцијал сликовница у потпуности искористио у подршци развоју језичких компетенција деце предшколског узраста.

ЛИТЕРАТУРА

- 1) Balić-Šimrak, A., Bakotić, M. i sur. (2018). *Dijete-cjelovitost-umjetnost-krug*. Zagreb:Golden marketing-Tehnička knjiga.
- 2) Batinić, Š., Majhut, B. (2001). *Od slikovnjaka do vragobe*, Hrvatske slikovnice do 1945. godine. Zagreb: Hrvatski školski muzej.
- 3) Biškupić Bašić, I. (2013.) *Svijet igračaka - The World of toys*. Zagreb: Etnografski muzej,
- 4) Britton, J., (1970). *Language and Learning*. Middlesex: Penguin Books.
- 5) Вучковић, Р. (2015). *Методика развоја говора*. Београд: Учитељски факултет.
- 6) Zalar, D., Kovač-Prugovečki, S. i Zalar, Z. (2009). *Slikovnica i dijete. Kritička i metodička bilježnica 2*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb
- 7) Zečić, S. (2002). *Osnove logopedije: Materijali sa predavanja* . Sarajevo: V. Masleša.
- 8) Zimmerman, S., & Hutchins, C. (2009). *Sedam ključeva čitanja s razumijevanjem: Kako pomoći djetetu da čita i razumije pročitano* . Buševac: Ostvarenje.
- 9) Илић, М. (2014). *Дечја књижевност и развој језика*. Нови Сад: Педагошки факултет
- 10) Javor, R. (1999). *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
- 11) Јовановић, Љ. (2018). *Развој језичких компетенција код деце предшколског узраста*.
- 12) Lazzarich, M. (2011). „Integracijske mogućnosti slikovnice u nastavi materinskoga jezika“. *Život i škola*, LVII (26), 61-81.
- 13) Лукић, С. (2016). *Сликовница у васпитно-образовном раду*. Крагујевац: Педагошки факултет.
- 14) Миленковић, С. (2012). *Методика развоја говора*, VŠSSOV, Сремска Митровица

- 15) Majhut, B., Zalar, D. (2008). *Slikovnica*. Hrvatska književna enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb
- 16) Маринковић, С. (2020). *Методика упознавања света писане речи*. Београд: Завод за уџбенике.
- 17) Martinović, I. (2011). *Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu*. Odsjek za informacijske znanosti, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.
- 18) Nikolajeva, M. i Scott, C., (2001). *How Picturebooks Work*. New York: Garland Publishing.
- 19) Obradović, M. (1996). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje veština dece predškolskog uzrasta*. Beograd: Školska knjiga.
- 20) Петровић-Сочо, Б. (1997). *Дете, Васпитач и сликовница: акцијско истраживање*. Београд: Алинеа.
- 21) Sipe, L. R., (2008). *Storytime: Young Children's Literary Understanding in the Classroom*. New York: Teachers College Press.
- 22) Centner, S. (2007). *Kako zavoleti knjigu i čitanje*. Đakovo: Tempo d.o.o.
- 23) Čudina-Obradović, M. (1995). *Igrom do čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.

СПИСАК СЛИКА

Слика 1.- *Насловна страна Orbis Sensualium Pictus*.....стр. 7

Слика 2.- *Пример квалитетних сликовница*.....стр. 12

Прилог 1- Анкетни упитник

ИНСТРУКЦИЈЕ ЗА УЧЕСНИКЕ

Поштоване колегинице и колеге,

Пред Вама се налази упитник чији је циљ да испита начине на које васпитачи користе сликовнице у раду са децом, као и њихов утицај на развој језичких компетенција, речника и изражајности. Резултати истраживања биће коришћени искључиво за мастер рад.

Хвала Вам на учешћу и сарадњи!

АНКЕТНИ УПИТНИК

Напомена: Упитник је анониман и служи искључиво за потребе истраживања.

1. Колико често користите сликовнице у свакодневном раду?

5 – Свакодневно   4 – Често   3 – Повремено   2 – Ретко   1 – Никада

2. Које активности најчешће реализујете помоћу сликовница?

- ☐ Читање и препричавање
- ☐ Анализа илустрација
- ☐ Драматизација
- ☐ Ликовне активности повезане са садржајем
- ☐ Учење нових појмова

3. На који начин бирате сликовнице за рад са децом?

- ☐ Према развојним могућностима деце
- ☐ Према квалитету илустрација
- ☐ Према васпитно- образовним и циљевима
- ☐ Према интересовањима деце
- ☐ Према препорукама колега

4. У којој мери анализирање илустрација доприноси развоју речника деце?

5 – Веома много   4 – Много   3 – Умерено   2 – Мало   1 – Нимало

5. Да ли примећујете разлику у изражајности деце након активности са сликовницама?

☐ Понекад   ☐ Не   ☐ Да

6. Колико важну улогу има сликовница у формирању основних језичких компетенција код деце?

1 – Без значаја
2 – Мали значај
3 – Умерен значај
4 – Велики значај
5 – Пресудан значај

7. Које особине квалитетне сликовнице сматрате најважнијим за развој језичких компетенција?

☐ Јасне и богате илустрације
☐ Квалитетан текст и речник
☐ Интерактивни елементи
☐ Прилагођеност узрасту
☐ Тематска релевантност

8. У којој мери активности са сликовницама подстичу развој наративних способности?

5 – Веома много   4 – Много   3 – Умерено   2 – Мало   1 – Нимало

9. Колико често повезујете сликовнице са другим областима учења (музика, ликовно, драматизација)?

5 – Врло често   4 – Често   3 – Повремено   2 – Ретко   1 – Никада

10. Како бисте оценили целокупан допринос рада са сликовницама развоју језика код деце?

- 1 – Без доприноса
- 2 – Мали допринос
- 3 – Умерен допринос
- 4 – Велики допринос
- 5 – Изузетан допринос